

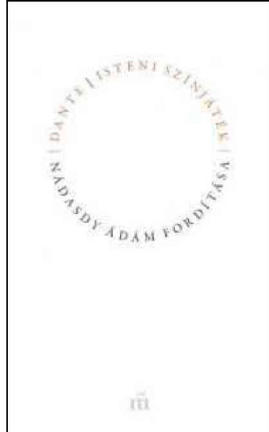
KIKÖTŐI HÍREK

Mátyás Dénes: KH — olasz (2016. október 10.)

2016. október 10.

DANTE Alighieri (1265–1321) *Isteni Színjátéka* (kb. 1307–1321) sokak szerint minden idők legkiemelkedőbb, felülmúlhatatlan alkotása, hogy csak a legtöbbször idézett véleményeket említsük, Babits Mihály a világirodalom legnagyobb költeményeként vélekedik róla, Jose Luis Borges a mindenkoron írt legnagyobb irodalmi műként tartja számon. Dante és a *Divina Commedia* jelentősége valóban óriási mind az olasz irodalomban, nyelv- és kultúrtörténetben, mind világirodalmi és egyetemes kultúrát illető hatásai tekintetében. Ez utóbbiakkal kapcsolatban a magyar kulturális élet sem kivétel, gondoljunk csak többek között Liszt Ferenc *Dante-szonátájára* (a művet Liszt 1837-től kezdte komponálni, a végleges változata 1858-ban jelent meg) és *Dante-szimfóniájára* (1855–56), Gulácsy Lajos *Paolo és Francesca* című akvarelljére (1903) vagy *Dante találkozása Beatricével* című festményére (1906 körül), illetve a Dante és/vagy főműve ihlette irodalmi művekre, így például Arany János (*Dante*, 1852; *A kis Pokol*, 1852), Ady Endre (*Divina Comédia*, 1899), Tóth Árpád (*Dante*, 1913; *Non più leggevano*, 1913), Juhász Gyula (*Modern „Divina Commedia”*, 1907; *Örök Beatricénk*, 1909), Somlyó György (*Dantéhez*, 1953), Pilinszky János (*A pokol hetedik köre*, 1971) költeményeire.

Hogy az *Isteni Színjáték* kimeríthetetlen, végtelen értelmezési lehetőséget hordozó, ugyanakkor nagyon is élő mű, amelynek mindig van aktuális mondanivalója, azt az is jól mutatja, hogy számos magyar fordítás készült egy-egy részletéről, vagy részéről illetve egészéről. Előbbiek közül megemlíthetjük például Császár Ferenc, Angyal János, Csicsáky Imre, Gárdonyi Géza, Zigány Árpád, Radó Antal, Weöres Sándor magyarázásait, vagy a legújabb magyar átlátásokból Baranyi Ferenc 2012-es *Pokol*-, valamint Simon Gyula 2014-es *Paradicsom*-fordítását. Teljes magyar nyelvű *Isteni Színjátékokból* is több született, a legismertebb kétségtelenül Babits Mihályé (*Pokol*, 1913; *Purgatórium*, 1920; *Paradicsom*, 1923), de az ezt megelőző fordításokból (Szász Károly, Cs. Papp József) sincsen hiány. A 2000-es években aztán további magyar változatok készültek, így 2004-ben jelent meg Szabadi Sándor prózában átlátott fordítása, az idei évben pedig — ahogyan arról már említésszerűen hírt adtunk a *Kikötői hírekben* — a költő, nyelvész, műfordító NÁDASDY ÁDÁM által jegyzett *Isteni Színjáték*.

Míg a Babits-féle változat valóban gyönyörű, s ezért az a magyar irodalomnak is szerves, elidegeníthetetlen részévé vált, abban nagyobb hangsúlyt kap — olykor a tartalmi pontosság árán is — a hangzás és a forma; ezzel szemben a kortárs magyar fordítók egyik fő célkitűzése a szöveg tartalmának minél pontosabb átadása, a stílus és szóhasználat mai olvasók világához való közelítése, a cselekmény és az események megértésének lehető legnagyobb mértékű segítése, akár némi formai vagy rímeltetést is. Ahogyan Nádasy fogalmaz: „az *Isteni Színjáték* csak félkarú óriás, ha tartalma nem eléggé világos”, s mivel úgy látja, a mű „lényege nem a gyönyörködtetés; sokkal inkább a mesélés, a tanítás, az értékörzés, a példákkal való figyelmeztetés”, ezért munkája során a tartalmi pontosság és az érthetőség vált alapvető vezérlő elvévé, amellyel szemben a rímeltetést „könnyebben feláldozhatónak” érezte. Ennek ellenére kétségtelenül művészi fordítást készített, hiszen a végeredmény korántsem költőietlen: a rímtelen drámai jambusnak köszönhetően az olvasó továbbra is úgy érzi, hogy „vers az, amit olvas”. A 2007–2015 között folytatott munka eredménye tehát egy, a Magvető Kiadónál igényes kiadásban megjelent,

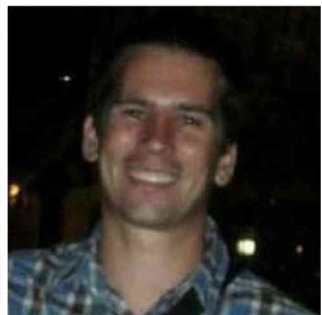
remek magyar *Isteni Színjáték*-változat, amelyet hasznos, a mai olvasót a mű és kontextusa megértésében sokban segítő bevezető fejezetek, szemléletes ábrák és illusztrációk, bő és jól érthető jegyzetapparátus gazdagítanak. Nádasy Ádám fordítása — amelyből az évek során már több részlet is hozzáférhetővé vált a *Műút* hasábjain, az elmúlt napokban pedig hosszabb, értő kritika jelent meg róla *Isteni játék címmel* Körizs Imre tollából a folyóirat legfrissebb számában (miközben a kötetnek több bemutatót is rendeznek országsszerte, és számos további írás, interjú és beszélgetés is olvasható újságokban, folyóiratokban, az interneten) — Dante örökérvényű, halhatatlan művének kitűnő, friss és méltó mai magyar változata.

Ahogy a *Divina Commedia* nagyon nagy hatással bír szinte minden kulturális, műveltségi és egyéb területre, úgy a „firenzei három korona” (*le tre corone fiorentine*) Dante és Francesco Petrarca mellett hasonlóan kiemelkedő személyisége, Giovanni BOCCACCIO (1313–1375) főműve, az olasz irodalmi (és a mai standard olasz) nyelv (ki)fejlődését egyazon, ha nem még nagyobb mértékben befolyásoló, nem melléleg az érett novellairodalom kialakulását, illetve a novella önálló irodalmi műfajjá emelését meghatározó

FRISS MŰÚT

-RÓL, -RÓL

Mátyás Dénes

(1981, Győr) a Szegedi Tudományegyetemen végzett olasz, amerikanisztika és hungarológia szakon, 2014-ben az SZTE Irodalomtudományi Doktori Iskolájában szerzett PhD fokozatot. Italianista, főként kortárs olasz és amerikai irodalommal, olasz-magyar kapcsolatokkal, magyar kultúra és magyar mint idegen nyelv tanítással foglalkozik.

-TÓL, -TÓL

KH — olasz (2016. október 10.)

KH — olasz (2016. április 25.)

KH — olasz (2015. június 8.)

KH — olasz (2015. március 16.)

KH — olasz (2015. november 9.)

A ROVATBÓL AJÁNLJUK MÉG

Szabó Marcell: KH — francia (2016. december 5.)

Szép Eszter: KH — angol (2016. november 21.)

Menczel Gabriella: KH — spanyol (2016. november 7.)

Gilbert Edit: KH — orosz (2016. október 24.)

Mátyás Dénes: KH — olasz (2016. október 10.)

LEGFRISSEBB

Műút 2016058 — lapszámbemutató és nivódij-átadás a Kalickában

András László: Szent Pál második levele a búziakhoz

Dekameronjának (Decameron, 1349–1353) jelentősége is jóformán felmérhetetlen. A Dekameront — mintegy az Isteni Színjátékkal szembeállítva, ebből adódóan azonban a mű valós értékét és értékelését (az eredeti szándéktól eltérően) sajnos talán kissé lealacsonyító irányba torzítva — többen „emberi színjáték”-ként is említeni szokták. E megnevezés mindazonáltal természetesen nem elhibázott. A száz novella és a kerettörténet az aktuális jelenkorra koncentrál, hétköznapi emberekkel és hétköznapi történetekkel dolgozik, a halál (a pusztító pestis) fenyegetése mellett — és azzal szemben — nagy hangsúlyt kap bennük az evilági élet és annak örömei. Vagyis általánosabb értelemben az emberi természetről szól (a mű „a mindenkor emberi jellem egyik enciklopédikus tárháza”), egyetemes értékeket tárgyal, és példaértékű erényeket közvetít: „voltaképpen megtanítja, hogyan kell »jól viselkedni«”.

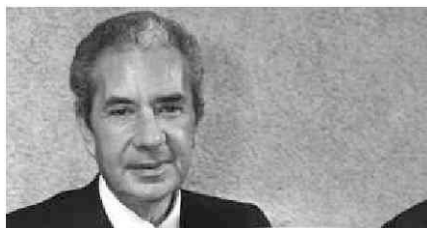
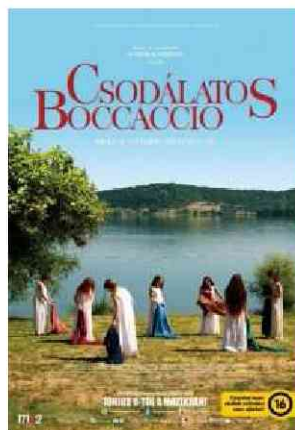
De néha az

Bagyula Boglárka: Táncoló férfiak

Szekrényes Miklós: Műút

Manapság a *Dekameron* „fortunája” elsősorban a filmművészetben él a legerősebben tovább, az itt kifejtett hatásának és „forrásmű”-mivoltának legismertebb és vélhetően legmaradandóbb példája Pier Paolo Pasolini „élet-trilógia”-filmjének 1971-es darabja (*Il Decameron*); legutóbb pedig az olasz kortárs filmművészet neves rendezője, a Taviani-fivérek (Paolo és Vittorio Taviani) jelentkeztek Boccaccio-novellákat adaptáló alkotással (*Maraviglioso Boccaccio* — *Csodálatos Boccaccio*, 2015). A film idén nyáron jutott el feliratosan a magyar mozikba, a Budapesti Olasz Kultúrintézet is bemutatta. A kritikák, talán nem meglepő módon, óhatatlanul összevetik ezt a változatot a Pasolini-féle verzióval, és a tartalmi eltérések említése mellett (a 2015-ös darab megtartja a kerettörténetet, kevesebb novellát dolgoz fel, kevésbé telített önreflexív elemekkel) általában a korábbi filmet tartják eredményesebb és fajsúlyosabb feldolgozásként számon. A *Csodálatos Boccaccio* valóban jóval sterilébb és — részben emiatt — kevésbé mély vagy erős alkotás, ugyanakkor megvannak a maga érdemei: itt is több olyan momentum van, amely (kortárs) metaforikus értelmezési lehetőségeket hordoz magában (így a hatásos nyitó képsorok, vagy akár maga a pestis mint a mai világban létező, különböző formákat öltő rossz megfelelője); ahogy az eredeti mű „a nőket, a női lelket és a női cselekedeteket helyezi előtérbe”, úgy ebben a filmben is egyértelműen hangsúlyos szerep jut a nőknek; nem beszélve a Simone Zampagni operatőr munkáját dicsérő gyönyörű képvilágról, valamint a szép jelmezekről, kosztümökről és toszkán tájokról. Már csak ez utóbbiak miatt is elmondható, hogy a Taviani-fivérek munkája a 14. századi művet és szerzőt jobban vagy kevésbé ismerő közönség számára egyaránt élvezhető, szemet gyönyörködtető filmélményt nyújt.

Aldo Moro

A huszadik századi olasz történelemre és politikatörténetre áttérve szót kell ejtenünk a század második felének, valamint az erőszakról és terrorizmustól súlyosbított „ólméveknek” (*anni di piombo*, kb. a hetvenes évek) egyik legmeghatározóbb politikai személyisége, Aldo Moro (1916–1978) születésének szeptember 23-i, századik évfordulójáról. Moro kereszténydemokrata politikus volt, továbbá Olaszország többszörös kormányfője, az ő,

valamint az ellenzéki (olasz kommunista) Enrico Berlinguer nevéhez kapcsolódik az úgynevezett „történelmi kompromisszum” (*compromesso storico*) szorgalmazása: az a törekvés, hogy a különböző ideológiájú pártok a politikai helyzet, az ország gazdasági problémái és morális válsága megoldására szolidaritási paktumot írjanak alá, és egyfajta döntéshozatali együttműködést alakítsanak ki egymással. A történelmi kompromisszumnak több ellenzője is akadt mind olasz, mind nemzetközi szinten, s annak kialakítását megakasztotta, egyben pedig meg is hiúsította Moro Vörös Brigádok (*Brigate Rosse*) szélsőbaloldali terroristaszervezet által végrehajtott 1978. március 16-i elrablása, majd nem sokkal

későbbi meggyilkolása: holttestét 1978. május 9-én találták meg egy Renault 4-es személygépkocsi csomagtartójában a Kereszténydemokrata Párt és a Kommunista Párt székházai között félúton. A Moro elleni merénylet híre óriási felháborodást okozott, és az emberek országszerte gyászoltak, a politikus meggyilkolásának háttere mindazonáltal a mai napig nem teljességgel tisztázott. A kereszténydemokrata politikus születésének századik évfordulója alkalmából Olaszországban számos rendezvényre került sor, és megemlékezéseket, tudományos napokat, konferenciákat tartottak több olasz városban, így például Rómában, Nápolyban, Bariában.

A képzőművészetek terén is volt említésre méltó hír az elmúlt időszakból: a Magyar Nemzeti Galériában június 29-től október 2-ig lehetett megtekinteni az Amedeo MODIGLIANI (1884–1920) életművét bemutató, remekül felépített, öt szekcióba rendezett nagyszabású kiállítást. A festő és szobrász Modigliani Olaszországban, Livornóban született, majd 1906-tól Párizsban élt, az ottani pezsgő kulturális közeg pedig, nem meglepő módon, nagy mértékben kihatott művészetére. Kezdetben szobrásznak készült, ennek megfelelően a kiállítás az életrajz bemutatása mellett kitért a művész e téren folytatott működésére is, de ugyanúgy rámutatott az egzotikus (afrikai, egyiptomi) művészetek rá gyakorolt hatásaira (amit jól mutatnak például a Modigliani-képek jellegzetes, megnyújtott arcbrázolásai), vagy a kortársakkal való kapcsolatára, illetve a Toulouse-Lautrec, Cézanne, Picasso stb. felől érkező behatásokra. (Külön érdekes és kedvező volt e szempontból, hogy a Nemzeti Galériában mintegy két hónapig párhuzamosan futott a Picasso-kiállítás.) A Modigliani életművét bemutató tárlatra látogatók maradandó élménnyel gazdagodhattak: szobrokon, festményeken, rajzokon, portrékon, aktokon és arcképeken, valamint sok érdekes információ keresztlől szerezhettek mélyreható ismereteket a primitív és modern művészeteket is jól ismerő, azokat sajátosan ötvöző, kiváló avantgárd alkotó munkásságáról.

Amedeo Modigliani

És hogy ne csak elmúlt hónapok történéseiről essen szó, tegyünk említést — akár egyfajta programajánlóként is — néhány közeljövőben esedékes magyarországi olasz vonatkozású rendezvényről: 2016. október 15-én Budapesten koncertezik a huszadik század utolsó évtizedeinek egyik legnépszerűbb olasz sztárja, a korábban San Remóban (1980) és az Euróvíziós Dalfesztiválon (1990) is első helyezést elért Toto COTUGNO, akinek *L'italiano* című dalát, de legalábbis annak refrénjét (*Lascatemi cantare...*) még ma is biztosan sokan tudják kívülről. 2016. november 5-én szintén Budapesten, a Szent István Bazilikában ad koncertet a komoly- és könnyűzenében egyaránt maradandó teljesítményt elérő, világhírű tenor, Andrea BOCCELLI, akinek tehetsége Pavarottit is lenyűgözte. Végezetül pedig ejtsünk szót a 2016. október 12–16. között megrendezésre kerülő Margó Irodalmi Fesztiválról és Könyvvásárról, amelynek programját október 14-én Alessandro MARI díjnyertes *Tropo umana speranza* (Feltrinelli, 2011) című első regényének (azóta persze már több műve is megjelent), illetve a könyv magyar fordításának (*Nagyon is emberi remény*, L'Harmattan, 2016) bemutatója gazdagítja. Az író 2012-ben a XIX. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál Európai Elsőkönyvesek Fesztiválja vendégeként már járt Magyarországon, a Margó Fesztivál könyvbemutatóján ugyancsak jelen lesz, s vele Márton László beszélget. Emellett a koraesti órákban a még az egységes nemzetállam létrejötte előtti 19. századi Olaszországban játszó monumentális, „a test, az elme, egy nemzet fiatalságáról” írt könyvének dedikálására is sor kerül.

Tetszik 15 ember kedveli. Az ismerőseid közül te lehetsz az első.

SZÓLJ HOZZÁ!

Név:

E-mail:

Honlap:

Hozzászólásod:

Mehet!

